

5
NAŠ ROD

REŠITEV UGANK IZ 4 ŠTEV. „NAŠEGA RODA“:

Mozaik. — Vodoravno: 1. saje, 4. sen, 7. um, 8. ona, 10. šola, 14. oko, 16. pet, 18. Ida, 20. sol, 21. bo, 22. kes, 24. Morava, 27. rob, 29. ko, 30. Tržič, 32. kava, 33. poboj, 35. pot, 36. rep, 38. dob, 39. Rok, 41. sed, 43. ra, 44. dd, 46. od, 48. bcb, 50. zob, 52. nart, 54. zet, 56. oven, 59. rosa, 62. Egon, 65. Vera, 68. vino, 69. obod, 70. Laba, 71. opat, 72. jed, 74. avto, 77. kar, 79. Rus, 82. na, 84. ia, 85. ar, 87. Noe, 89. ped, 91. vik, 92. kaj, 94. tan, 96. ribič, 98. krpa, 102. Božič, 105. in, 107. med, 108. kitara, 110. kit, 111. ve, 112. rop, 114. boj, 115. alt, 117. kis, 118. Aron, 119. bos, 120. uk, 121. ilo, 122. kost.

Navpično: 1. soba, 2. ako, 3. jo, 5. ep, 6. nem, 8. oda, 9. na, 11. os, 12. lok, 13. aloa, 15. jež, 17. tok, 18. lva, 19. pob, 22. krt, 23. sir, 25. ra, 26. av, 27. rob, 28. bor, 30. tod, 31. čer, 33. pod, 34. Job, 35. po, 37. pa, 38. do, 40. ko, 41. slovar, 42. jo, 44. da, 45. dr, 47. je, 49. bratje, 50. znoj, 51. brod, 52. Nada, 53. telo, 54. znak, 55. tvor, 57. vi, 58. en, 59. pokoljenje, 60. ob, 61. so, 63. ga, 64. ob, 66. ep, 67. ra, 73. ej, 75. vi, 76. ta, 78. as, 80. up, 81. ser, 82. nič, 83. ak, 85. ak, 86. Rab, 87. noč, 88. on, 90. dim, 91. vid, 93. jok, 94. Tit, 95. Mira, 97. bes, 98. kij, 99. rt, 100. pa, 101. ara, 103. žir, 104. pest, 106. nor, 108. kos, 109. ali, 111. Vis, 113. po, 114. bo, 116. tl, 117. ko.

Magični kvadrati.

- I. Vodoravno: 1. Bog, 2. oko, 3. gcs. Navpično: 1. Bog, 2. oko, 3. gos.
II. Vodoravno: 1. nos, 2. oko, 3. som. Navpično: 1. nos, 2. oko, 3. som.
III. Vodoravno: 1. kos, 2. oko, 3. som. Navpično: 1. kos, 2. oko, 3. som.
IV. Vodoravno: 1. ana, 2. nos, 3. asa. Navpično: 1. ana, 2. nos, 3. asa.
V. Vodoravno: 1. osa, 2. sen, 3. ana. Navpično: 1. osa, 2. sen, 3. ana.
VI. Vodoravno: 1. lok, 2. oso, 3. kos. Navpično: 1. lok, 2. oso, 3. kos.

Izmed rešilcev so bili izžrebani: Varšek Ivan, Raka pri Krškem, prejel volnene rokavice in nogavice; Presetnik Rezika, Dobropolje, p. Videm-Dobropolje, prejela peresnico; Mertik Franc, Lipovci, p. Beltinci, prejel mladinsko knjigo.

Pravljica v slikah iz 4. štev. »Našega roda«:

Pravljico v slikah v zadnji številki našega lista je opisalo nad 100 »Cicibančkov«. Nekateri so napisali sami, nekateri pa kar ne morejo pisati brez pomoči staršev ali sester ali bratov.

Pa naj bo, za enkrat je urednik to izpregledal.

Najlepše so pravljico napisali naslednji: Kunej Jasna iz Celja — Lužnic Pavla iz Trbonj — Koželj Ivana iz Studencev pri Mariboru — Fabiančič Anatol iz Birčne vasi — Vidic Zlatko iz Ljubljane — Korenč Ivan iz Hotedršice.

Izmed teh je bila izžrebana Koželj Ivana, ki prejme v dar škatlo barvic. Njen spis je priobčen v poglavju »Mladina piše«.

Naslovno stran narisal Fr. Sedej

»Naš rod« izhaja v Ljubljani osemkrat med šolskim letom in ga prejema naročniki »Mladinske matice«, ki plačajo letno naročnino za list in publikacije »Mladinske matice« Din 22'50, v 9 mesečnih obrokih po Din 2'50.

List izdaja »Jugosl. učiteljsko združenje« — sekcija za Dravsko banovino v Ljubljani, zanjo odgovarja Ivan Dimnik.

Glavni in odgovorni urednik Josip Ribičič.

Uredništvo in uprava: Ljubljana, Frančiškanska ulica 6.

Tisk Učiteljske tiskarne v Ljubljani, zanjo odgovarja Franc Štrukelj.

Fr. Ločniškar:

Pust

Halo, deca, ven na plan:
pusta v polju bomo žgali,
hladen grob mu izkopali
in ga položili vanj.

Dosti nam je teh norčij:
zmedo v glave je prinesel
in mošničke nam pretresel,
ko norel je vse noči.

Zdaj na smrt obsojen bo:
v grobu dela naj pokoro
za življenje svoje noro,
z njim vsi grehi naj gredo!

Vida Taufer:

Slepec

Lajno vrti
ves truden, tih,
na sinjem nebu
ga sonce pozdravlja.
Roké mu boža
pomladni dih.
Žalostna zima
se zopet poslavlja.
Nekdó mu je zvončkov
zataknil za trak.
Zdaj meri po cesti
svoj trudni korak.
Srečuje ga mnogo, mnogo ljudi
in vsi so veseli, le on molči.

ZA DOM

Sapovci so sedeli pred kočo svojega poglavarja, najstarejšega brata Jekla. Pred dobrim tednom so si s pomočjo orodja, kupljenega pri Turovcih, dogotovili nove stavbe, ki so po velikosti in trdnosti daleč nadkriljevale one na Turovini. Le, da so letos bile skoraj prazne. Nevihta, ki je divjala v zgodnjem poletju, je uničila skoraj vse posevke. Strela je užgala poslopja, zgorelo je mnogo živine in pridelkov in še to, kar je preostalo, so skoraj vse zamenjali za blago pri Turovcih. Tem seveda niso ničesar povedali o svoji nesreči, ker so vedeli, da bi jim nesrečo samo privoščili.

Bil je lep večer v avgustu. Iz gozdov je pihljala mehka sapica in prišla s seboj prijeten vonj bohotnega zelenja, z modrega baržunastega neba so kar zaporedoma švigali zvezdni utrinki, ugaševali in izginjali nekam v veselstvo. Lahno žuborenje razigrane vode dolj v potoku se je zdelo kakor spokojno govorenje dveh ljudi, ki sta po napornem delu legla v travo in govorita vsakdanje, a vendar vedno zanimive stvari. Za kočami so čebljale žene in se igrali otroci. Zdaj pa zdaj so se vrešče pripodili mimo očetov in zopet odbežali. Za hip so jih zdramili iz tihih misli.

Odkar je bil iz naselbine za vedno izginil Sap, niso klonili njegovi sinovi niti za trenutek. Redili so živino, pazili, da so se črede množile, obdelovali polja, znašali pridelke in le počasi napredovali. Ko so se bili seznanili s Turovci in pričeli uporabljati njih železne izdelke, so želi večje uspehe. Vendar so se kaj kmalu zavedli, da s samim kmetovanjem nikdar ne bodo dosegli onega blagostanja, kakor so ga Turovci s svojo rudo in plavži. Turovci niso bili odvisni od vremena. Ni se jim bilo treba bati toče, suše, pozebe in poplav. Rudi vse to ni moglo škoditi in so je imeli vedno dovolj.

Videli so, kako se je turowski vpliv širil vedno bolj, da so celo oni sami odvisni od teh kovačev in črna zavist jih je vedno pogostejše motila pri dnevnih opravilih. Dražila jih je bahavost, s katero so Turovci občevali z njimi. Mnogokrat so jih erbele roke, da bi jo bahačem poplačali z orožjem. A nek nerazumljiv strah, ki so ga imeli pred Turanom, jih je vedno odvrnil od takega dejanja. Odkar je bil Turan mrtev, so vedno pogostejše mislili na to, kako bi se otresli odvisnosti od Turovcev, ali da bi celo sami dosegli isto stopnjo vpliva, ugleda in blagostanja. Eden izmed njih se je celo pečal z mislijo, da bi doma zgradili plavže. Iskali so po vsem imetju, da bi našli ono težko, rjavo kamenje, ki je dajalo železo, a zaman. Morali so ta načrt opustiti. Njihova zavist je postala radi tega še večja. Kašče so bile prazne. S skrbjo so pričakovali bližnjo zimo. Zavist se je izpremenila v sovrašтво.

»Bratje!« jih je nekega večera nagovoril Jekel z globokim glasom. »V očeh vam berem, kake misli vas more. So iste, kakor moje. Skrbi za naše imetje, žene, hčere in sinove. Kakor ostudni pajek so razpredli Turovci svoje mreže daleč naokrog. Tudi nas love vanje. Radi bi nas strli kakor mušice. Pohlepni so. Vsega imajo že dovolj. Preobjedli so se že. Ko sem zadnjič bil pri njih, da bi dobil nekaj železnine, niso ničesar več hoteli vedeti o našem žitu, živini, mesu in kožah.

»S tem smo založeni,« so rekli. »Prinesi nam take kovine.« In pokazali so mi ono svetlo, rumeno kovino, ki so jo Gorci prinesli k njim. Mi pa ne vemo, če pozimi od glada ne pomrjemo.

Povejte mi, kje naj to kovino dobimo? Turovci bi radi, da bi jih prosili milosti, da bi jih molili kakor bogove. Brezdelje jih je naredilo ošabne. Rede se in niti migniti jim ni treba za to. Mi pa delamo vse leto. Pehamo se do onemoglosti in kaj žanjemo? Ošabnost, zaničevanje in glad. Povejte mi, bratje, kaj nam je storiti?»

»Da,« so potrdili skoraj soglasno. »Konec mora biti! Če ne, nas pogazijo.«

Le kak naj bo ta konec, ni nihče povedal. Drug od drugega so pričakovali, da izreče odlôčilno besedo. Čakali so nanjo, kakor lačen pes na kost. Končno pa je beseda padla. Nihče ni vedel, kdo jo je izrekel, menda še oni ne, ki jo je v resnici povedal glasno in razločno:

»Z orožjem — — — Pobiti, da pobiti jih moramo!«

V hipu je bila pozabljena vsa malodušnost. V očeh je zagorela jeza. Pohlep je bliskal iz njih.

V hipu so se strnili v tesen krog. Njih pogovor se je utajil v tiho šepetanje.

»Za nas ni druge rešitve,« je tolažil nekdo.

»Za nas in naš dom,« je pristavil drugi.

»V spomin na očeta, ki je ustvaril vse, kar imamo,« je menil Jekel.

»Kdaj?»

Vprašanje je padlo hlastno in odločno. Razburilo jih je še bolj. Komaj so se krotili, da niso pričeli vpiti vsi vprek. »Da — kdaj? Kdaj?»

Oni, ki so bili manj odločni, so predlagali jesen kot najprimernejši čas. Drugi zopet so menili, da je hitro storjeno, dvakrat storjeno. Dolgo so se prerekali. Žene, otroci in mladci so že zdavnaj spali, ko je slednjič padla odločitev:

»Jutri ponoči!«

»Napademo jih iznenada. Kakor jazbece jih potegnemo iz njihovih koč ter hitro opravimo,« je odredil Jekel.

»Vse?« je vprašal nekdo. »Tudi žene in otroke?»

Ledeno miren je bil Jeklov glas, ko je odgovoril:

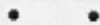
»Samo moške in dečke. To bo dovolj, da izgine Turov rod.«

»Kaj pa Gorci?»

»Teh se ne dotaknemo. Kdo bo pa delal za nas, če jih pobijemo? Mislim sicer, da svojim gospodarjem ne bodo pomagali. Če bi pa že, jim obljubimo svobodo. Besede nam pozneje itak ni treba držati. Tudi na to moramo paziti, da nam v zmedi kako ne uidejo. Sicer pa — saj bo način boja sam pokazal, kako se nam je ravnati. Imejmo vedno pred očmi samo eno: da se bojujemo za dom. Jutri obvestite o našem sklepu mladce in sploh skrbite, da se vrnemo kot zmagovalci in gospodarji na Turovini.«

Velik, krvavordeč mesec je pokukal izza gozdov, ko so se razgretih glav in domišljavih misli spravili k počitku.

Zategnjen, rezek krik nočne ptice je planil skozi noč...

Vidar ni mogel spati. Svinčena utrujenost mu je ležala v kosteh. Ves dan mu je bila palila neznosna vročina od dela napete mišice in kakor nevidna pijavka pila življenjski sok njegovega telesa. Zelel si je spanca, kakor žejen popotnik kozarca hladne vode. Premetaval se je po siromašnem ležišču, a vse zaman. Nekaka čudna slutnja mu je legla na prsi in ga tiščala. Spomnil se je, da je imel takšen občutek svoj čas, ko so še prebivali v gorah vsekdar, kadar se je bližala kaka nesreča. Toda tu v suženjstvu, kaj bi ga še moglo hudega zadeti? Kaj je hujšega od suženjstva?

Srebrn pramen mesečine je padal skozi majhno okno na sredo izbe. Ob stenah so ležali od dela izmučeni Gorci in spali kakor ubiti. Vse je bilo tiho, slišati je bilo samo globoko dihanje spečih. Z globokim vzdihom se je obrnil Vidar vnovič na stran in zamižal. Tedaj se mu je zazdelo, da je zunaj zaslišal nekak šum. Bilo je slišati, kakor bi kovina udarila ob kovino. Nato je za nekaj hipov bilo zopet vse tiho.

Žvenk! Žvenk!

Dvakrat zaporedoma je kovinski zvok pretrgal spokojno tišino. Kaj je to?

Razburjen je skočil Vidar k oknu. Zagledal je deset, dvajset, morda še več oboroženih moških, plazečih se previdno v senci plavžev. Za trenutek je eden izmed njih stopil v območje mesečine. Vidar je spoznal Jekla...

»Kaj neki hočejo Sapovci v tako pozni uri?« je pomislil. »S poštenimi nameni gotovo ne prihajajo.«

Previdno je zbudil speče rojake. Nevoljno in godrnjaje so vstajali z ležišč in vprašujoče gledali vanj.

»Tiho,« jih je miril Vidar. »Nekaj se pripravlja. Sapovci so se ravnokar priplazili na Turovino...«

Ni utegnil končati. Mozeg pretresujoč krik je planil v tiho mesečino. Odgovorila mu je množica drugih krikov. Vidar je slišal, kako je eden izmed Turovcev obupno vzkliknil:

»Na pomoč! Napad! Bratje, k orožju...!«

Gorci so hoteli planiti k vratom. Toda Vidar je zakričal na nje:

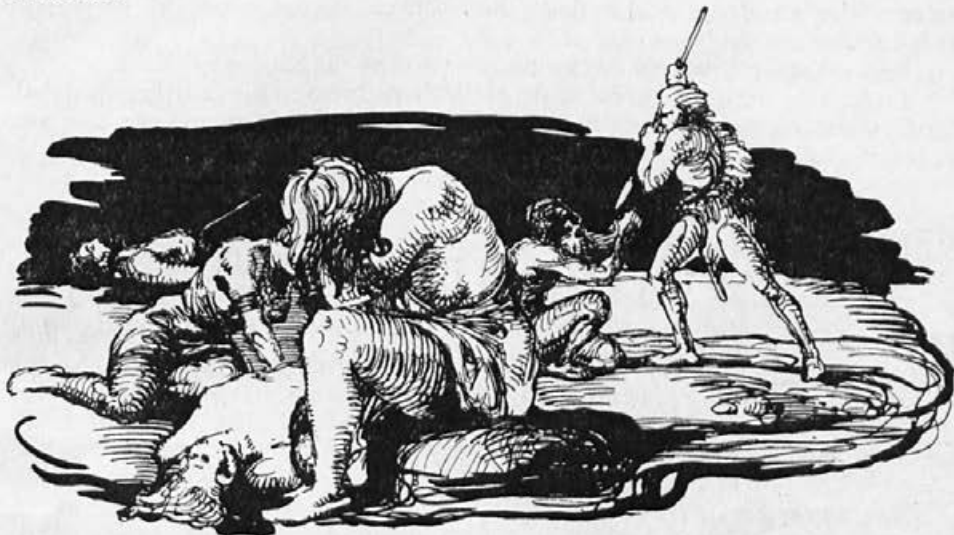
»Stojte! Ne hodite nikamor! Naj se pokoljejo med seboj, če se hočejo! Kaj nas to briga!«

Takoj so ubogali in se zagnali k oknom, da bi videli, kaj se v naselbini godi.

Turovci so pritekli iz koč, noseč s seboj najrazličnejše orožje. Videlo se je, da jih je nenadni napad popolnoma zbegal. Še vsi pijani od spanja so pač zgrabili za vse, kar jim je prišlo pod roke. Eden izmed mladcev je privlekel celo veliko, okorno žago. Kljub resnosti dogodkov je ta prizor vzbudil na spačenem Vidarjevem obrazu porogljiv nasmeh. Sapovci so kakor en moč navalili na Turovce. V hipu se je na obsežnem prostoru med plavži in kočami stvorilo več klopčičev človeških teles. Srditost, s katero so Sapovci napadali in obup, s katerim so se Turovci branili, nista poznala meje. Ženske so zagnale oglušujoč krik. Toda ne za nje, ne za vekajoče otroke se nihče ni zmenil. Hrup je naraščal vedno bolj in dosegel svoj višek, ko so Sapovci pričeli vlačiti dečke iz koč. Še tako obupno plakanje teh malih žrtev ni moglo omehčati krutih napadalcev. Turovci so se šele sredi bojnega hrupa zavedli, da pomeni ta napad boj za obstanek, boj za življenje in smrt. Kakor razjarjeni medvedje so se zagrizli v sovražnike. Obupna misel, da so jim Sapovci namenili brezpogojen pogin in da so nasprotniki v veliki premoči, jih je usposobila za brezprimerna junaštva. Toda padali so drug za drugim. Najstarejši je bil mrtev že pred pričetkom pravega boja. Sapovci so ga bili izvlekli iz koč in pobili kakor vola. Ostali so se branili, kolikor se je pač

dalo, saj je Sapovcev bilo kar pet na enega. Drug za drugim so padali na peščena tla. Tako se je rušila turovska slava, začeta s trdim delom, nadaljevana s pomočjo prevare in izkoriščanjem, kopajoča se v blagostanju, toneča v krvi...

A tudi Sapovci niso ostali brez žrtev. Marsikateri izmed njih je obležal sredi mlake krvi trd in negiben poleg mrtvih Turovcev. Oni, ki so kot živi zmagovalci vdrli v Turovske koče, so krvaveli iz neštetihi ran. Drago so Sapovci plačali svojo zmago. A to jih ni motilo, da ne bi v divjem veselju zmagovalcev stikali po hišah za jedili, pretepajoč do blaznosti preplašene Turovske žene, ki so v kratki uri izgubile vse, kar jim je dobrega nudilo življenje.

V teh trenutkih zmagoslavja je prišla Vidarju dobra misel:

»Na nas so pozabili. Čas je ugoden za beg. Samega veselja so pijani.«
Tiho, da so ga komaj slišali, je rekel svojim ljudem:

»Bežimo! Samo nekaj trenutkov imamo na razpolago. Sapovci se še niso otrešli zmagoslavnega opoja. Preden se to zgodi, smo lahko že daleč. Poberimo orožje in orodje, kolikor ga imamo tu in izginimo. Sedaj nihče ne misli na nas. A tiho in brez šuma se mora vse zgoditi.«

Nihče ni odvrnil besedice. Misel na beg in rešitev je bila prelepa, da bi jo mogel onečastiti z glasno besedo. Hlastno so pograbili za svoje revno imetje in se zbrali ob dverih. Vidar jih je počasi odprl. Grdo so zaškripale v okornih tečajih, kakor bi na ves glas hotele razkričati skrite misli Gorcev. Toda tega jim ni bilo treba storiti. Komaj je Vidar stopil na prag, že se je njegovih prsi dotaknilo troje sulic. Iz teme pred kočo je trdo in sirovo zazvenel globok glas:

»Kam pa ptički? Radi bi izleteli, kaj ne? Ne bo nič iz tega. Le kar nazaj v kletko.«

Divji smeh, ki je sledil njegovim besedam, je kakor nož rezal Gorcem srca.

»Izgubljeni! Ni rešitve!«

Tiho in sklonjenih glav so se umaknili nazaj v kočo. Z ropotom so Sapovci zaprli vrata za njimi.

Nihče izmed Gorcev ni spal tisto noč. Polegli so po trdih ležiščih in se vdali grenkim mislim, mislim na brezupno, črno, suženjsko bodočnost. V tišino njihovih misli pa je udarjal razbrzdani hrup zmagovalcev vse do ranega jutra. Ob prvi zori so Sapovci pridrli s hrupom h Gorcem in jih z zapovedujočim glasom pozvali, da pokopljejo trupla svojih bivših gospodarjev.

Ubojljivo so šli na delo. Njih, ki jih je zlo nastajajočega gospodarskega reda udarilo najtrše, ki jim je odvzelo svobodo in jih ukovalo v nevidne okove večnega robstva, njih ni več pretresel zločin minule noči. Brezbrižno, kakor bi šli sekat les, so pobrali mrtva trupla in jih izročili materi zemlji. Niso jih ganili izbruhi obupa vdovelih Turovk, ki se še niso mogle vživeti v misel, da je s tem dnem konec sreče, konec svobode, konec site in brezdelne zadovoljnosti.

Rob ostane rob, pa naj bo gospodar Turovec ali Sapovec.

Le jeza in misel na maščevanje sta tleli globoko nekje v njihovih dušah, žarili v drobnem in pekočem plamenčku ter čakali, da se nekega dne razžarita v uničujoč plamen.

(Se nadaljuje.)

VIKTOR PIRNAT:

PRVO SREČANJE

Proti koncu poletja leta 1910. so se tam za silnim Lovčenom v skalnem Cetinju pripravljale velike svečanosti. Bratska Črna gora se je proglasila za kraljevino. Odlične osebnosti so tiste dni hitele za ona strma brda.

Splitski narodnjaki so izvedeli, da pojde preko Splita doli tudi srbski kraljevič Aleksander Karađorđević. Hoteli so ga videti, morali so ga pozdraviti, kot jim je želela plamteča duša in jim narekovalo srce.

Ker so se brzi parniki ustavljali v Splitu le ponoči, je pričakovala narodno zavedna mladina kraljeviča noč za nočjo. Spretno postavljene straže so bile stalno na svojem mestu.

Aleksandra pa ni bilo. Kdo ve, če ni že prešel mimo! Kdaj, kako?! Mora priti! In čakali so dalje zvesto in verno noč za nočjo.

Tople avgustove noči je prisopihal podjetni mali Jando na določeno skrivališče ter hlataje po zraku klical:

»Tu je! Na lastne oči sem ga videl! Tu je!«

V kasni noči so se čudili avstrijski policaji in orožniki, ki so zasedli vse pristanišče, od kod naenkrat toliko mladih potnikov. Pa ti potniki se niso ukrcali. Razmestili so se le ob obrežju, kjer je pristala razsvetljena ladja s težko pričakovanim, neznanim potnikom.

Uzrli so kraljeviča. Roko v roki se je sprehajal po obrežju s sestro Jeleno, obstal in se razgledoval po nočnem Splitu.

Sto oči je vročično sledilo vsakemu njegovemu gibu. Kot na svetinjo je zrla mladina na svoj narodni ideal, dihal ji je zastajal od razburjenja in sreče.

Lahnih korakov sta krenila »neznana potnika« nazaj proti parniku, mladina pa za njima. Ni marala za srepe poglede policije, ni se strašila posledic svojega dejanja, morala je za svojim kraljevičem.

Na parniku je zazvonilo k odhodu. Srbski kraljevič je s svojo sestro stopal čez most na ladjo, v tem pa je zadonel iz temnega kota v pristanišču vzklik:

»Živel bodoči jugoslovanski kralj!«

In kot stoter odmev so od vseh strani radostno hiteli razburjeni klici: »Živio-o-o! Živio-o-o!«

Aleksander se je obrnil, dvignil klobuk in z ljubkim nasmeškom odzdravil: »Živeli Splitčani!«

Parnik še ni dvignil sidra, ko so varuhi nasilnega avstrijskega zakona že navalili na splitsko narodno dijaštvo in drugo zavedno mladino. Le malo so jih ujeli, vse druge je vzela gluha južna noč. Na dogovorjenem skritem kraju se se čez uro, dve, spet sestali ter razgovarjali še dolgo vsi srečni in zadovoljni nad nočnim doživetjem. Ono noč ni nihče izmed njih zatisnil očesa, prepolna so jim bila srca, prepolne so jim bile duše...

Tako je bilo prvo srečanje jugoslovenskega morja s svojim bodočim narodnim kraljem.

Kdo bi si bil tedaj mislil, da bosta že osem let nato ta zemlja in to morje, ki ju je s pogledom objemal kraljevič Aleksander one sladke južne noči, njegovo resnično kraljestvo; kdo bi si bil mislil, da ga bo petnajst let za tem isti Split sprejel zmagovalno kot vladarja svoje krvi, in kdo bi si drznil misliti, da mu bo že čez pičlo četrstoletje nasilno pretrgana nit uspehov in načrtov polnega življenja in ga bo isti Split turoben poslednjič kraljevsko sprejel na njegovi končni poti?

Po oni nepozabni noči so sledile za splitsko narodno dijaštvo brige in skrbi. Kdaj se Aleksander vrne! Treba ga je pozdraviti lepše, dostojneje, njega vredno! Ves mladi jugoslovanski Split se je k temu skrivaj pripravljaj. Da bi le pravočasno izvedeli za njegov povratek! In so! Imeli so pač izvrstne zveze s somišljeniki po vsem jugoslovanskem jugu. Čez nekaj dni je prejel njihov kolovodja Ivo iz Dubrovnika sledečo brzojavko:

»V četrtek pošljem pismo po kapetanu Gödölla«.

To je zadoščalo. Vedeli so naši primorski fantje, da se bo vračal Aleksander naslednji četrtek s potniškim brzoparnikom »Gödöllö« in hiteli so s pripravami.

Mrk predjesenski večer. Ves dan je že pršelo iz nizkih oblakov, neprijazno, hladno, pod noč se je vreme še poslabšalo. Običajno je bilo splitsko пристanišče take dni prazno, dolgočasno, to noč pa so cele procesije romale proti novi obali, kavarna je bila nabito polna in še po dohodnih ulicah se je gnetlo občinstvo. Razpeloženje svečano, kljub dežju ljudstvo razigrano. Smeh in zbadljivke na račun nervozne policije. Posebno živahna je bila mladina. Tu dva, tam trije, drugod pet, pa spet dva. Povsod, povsod so bili. Stikali so glave, si dajali znake in tiščali roke v žepih.

Kaj so skrivali v žepih? Prahu za bengalični ogenj so si oskrbeli, da ga zažgo kraljeviču v čast, pa so ga skrivali pred policijo in drug pred drugim. Saj si ni mogel vsakdo kupiti bengaličnega ognja, pa se je bal, da mu ga ne izmakne tovariš, ki bi tudi hotel pozdraviti svojega kraljeviča.

Davno pred določeno uro ni bilo v pristanišču več nikakega prostora. Množica je skoro utihnila, ko je v stolnici odbilo deset. Vse je strmelo ven na mežikajoči svetilnik, kdaj se ob njem prikažejo razsvetljena okna parobroda »Gödöllö«. Nič. Zamuda. Pač pa so se nenadno prikazali kot zrasli iz tal nešteti detektivi in orožniki. Z nasajenimi bajoneti so pričeli razganjati ljudi in jih potiskati z obale. V senci bajonetov se je izpraznil pomol, izpraznilo se je pristanišče okoli postaje, izpraznila se je kavarna, pogasile so se luči, gluha noč je zavladala nad prej tako živahno obalo, kjer so begale sedaj le še sence nasilnih čuvarjev avstrijskega zakona.

Preko naperjenih bajonetov, mokra do kože, je množica hrepeneče upirala oči v blesteče luči bele ladje, ki se je medtem bližala kraju. Saj je nosila vso njihovo nado in ves njihov ponos.

Kot jegulja se je sloki Otokar vil med množico, šepnil par besed tej skupini mladih ljudi, pa pristopil k drugi in naprej med dežniki in ulicami.

»Z bengaličnim ognjem vsi na Sustjepan!« je šlo od ust do ust zanesljivih splitskih dijakov in drugih mladih narodnjakov.

Ljudstvo se je pričelo polagoma razhajati. Kako srečni so bili detektivi in orožniki, da je prešlo vse tako mirno, da se je občinstvo udalo in umaknilo! Še bolj srečna pa je bila mladina, ki je nasilno policijo spet enkrat ukanila.

»Na Sustjepan!«

Sustjepan, staro slikovito splitsko pokopališče leži daleč zunaj mesta na drugi strani pristanišča kot postaja, oziroma kraj, kjer je »Gödöllö« pristal. Vrh visokih pečin, ki jih tisočletja ližejo srebrne pene Jadrana, čakajo vstajenja mogočni in skromni Splitčani v okrilju cipres, oleandrov, limon, pomaranč, oljk in drugega južnega zelenja. To je pravi polotok smrti, skrivnost, čaroben, ki s svojimi razoranimi črmi zapira vhod v pristanišče.

Tema kot v rogu, enakomerno šumenje dežja se meša z večno pesmijo morja, tam daleč onstran razsvetljeni parnik, bliže mežikajoči svetilnik ob izhodu v pristanišče, pritajeni koraki, čofot po lužah, sicer pa skoro plašljiv mir, svečana tihota. Sam bi sedaj nihče ne bil rad med temi kamenitimi krstami, ki je pod njimi rohnelo in bobnelo nemirno morje, a misel na skupen podvig je zamorila vsak strah in navdala mlada srca s prezirljivim pogumom. V temi in dežju se je zbralo na onih pečinah nad sto mladih ljudi. Premotriili so se in z zadovoljstvom ugotovili, da so vsi zanesljivi. Vsi naši!

Nebo neprestano joče, kot bi oplakovalo nesrečo zatiranega jugoslovenskega rodu, ki mora v temi in bojazni pozdravljati vladarja svoje krvi. Upirali so oči v belo ladjo, kdaj odrine od brega.

Pozor! Se že odmiče! Vijak ropoče in meša vodo, parnik se obrača in skoro je sredi pristanišča.

Pitajen žvižg, sto plamenov vseh barv sikne istočasno proti nebu, sto glasov odjekne v tiho noč:

»Živel kraljevič Aleksander! Živel jugoslovanski kralj!«

»Živio-o-o! Živio-o-o!«

Vedno bliže je bela ladja skalnemu rtiču, vedno glasnejši so vzkliki navdušene mladine. Pred izhodom iz pristanišča se ladja sredi morja nenadno ustavi. Na zadnjem delu parobroda nekdo maha s svetilko, na krovu nekdo palj vžigalice in jih meče v zrak.

»On je! On! On in nihče drugi!«, vzklika mladina. Objema se, joče, smeje in vriska... Srce je prepolno. Vsakdo hoče prekričati tovariša. Njega naj Aleksander posebno sliši!

»Živel Aleksander! Živel! Živel!«

Vse hiti do skrajnega roba ostrih skal. Ni globin, ni čeri, ni vode! Vse je ravno, vse suho, vse lepo. Vsak bi bil rad prvi. Vihte svoje goreče posodice. Ogenj pade v čevelj in plamti dalje. Kdo bi čutil!

»Živel bodoči naš kralj!«

Zmanjkalo je ognja. Tomo si zapali žepni robec in vihti z njim po zraku. In za njim Jando in Ivo in drugi.

Polagoma je ladja zavila za bližnji otok Čiovo. Še so žareli robci, še so se razlegali vzkliki, dokler ni ladja utonila v temi...

Le prehitro je bilo konec teh divnih sanj. Pri bližnji tovarni so čakali orožniki. Prve so polovili, vsi drugi pa pot pod noge in preko razruvanega krša, strmih vinogradnikov in borovih nasadov splitskega griča Marjana po blatu in vodi v okrilje varne noči. Kot plahe zveri so se potikali vso noč po Marjanu in ob prvem svitu pohiteli na svoje domove prezeblji in zbiti, a lahkega srca in tople duše, saj so videli in pozdravili Njega, ki jim je bil — prispodoba lepše in slavnije budočnosti tisoč let zatiranega jugoslovanskega rodu.

BURJA

O burji ste slišali in brali! Malo jih je burjo doživelo in slišalo. Kraševci in Vipavci. Kdo je med vami Kraševci ali Vipavci? Ta je burjo doživel, toda staro burjo. Jaz pa sem višje doma. Tam sem doma, kjer ima burja mlade. So rekli, da je pri nas trinajst mesecev mraz in vsaj deset zime. Večkrat se je zgodilo, da smo kurili o svetem Jakobu veliko peč. Ne za peko, ampak da smo se pogreli.

Doma sem pa z Dola. Kraševci in Vipavci pravijo, da ima burja v Mačjem kotu mlade. Ko ima burja mlade, bi jim veter škodil. Zato ga besno odganja. Radi tega je tako huda. Vsak mora kje imeti svoje mlade. Mačji kot pa je Dol, kolikor ga je blizu Čavna. Kajti Dol je širok in dolg! Vsaj pol ure širok; skoraj uro je med prvo hišo, gozdarsko hišo na Predmeji, in pa zadnjo hišo, Bizjakovo na Hribu. Da ne boste rekli, da sem morda doma s kakšne zakotne vasice! Malo je mest pri nas, ki bi bila večja, in če bi jaz izdal zemljevid, bi bil Dol tako debel kakor velika tržaška figa. Pravim, ne zato, ker ima tam burja mlade, temveč ker sem tam doma in bi potem ves svet vedel, kje sem doma.

Šel sem na počitnice. V drugi sem menda bil in sem imel havelok. Kaj plašč! Havelok smo rekli, da se je veter lahko kam zatekel. Ko sem šel na božične počitnice, je bil samo veter. Tam, kjer pride cesta okoli Čavna v Grapo, je med obema hriboma pa že tako vleklo, da sem se obrnil in počakal na dihanje. Toda je bilo zelo prijetno, če je razbeljenemu in potnemu dečku frfotal havelok v zraku in je še nekoliko šumelo okoli ušes. Samo čakati nisem smel dolgo, da me ni streslo. Gotovo me je doma mamina mama vprašala, ali me je 'streslo'. Če tudi me ni, sem moral piti čaj. Bezgov čaj, ki sem ga poleti sam natrgal pred hišo in v Bajtarskem klancu, ne pa oni, ki se mora kupiti za denar.

Kakor so počitnice prišle, tako so tudi minule. Vse mine na tem svetu. Ponoči pa je vstala burja in zato je minulo tudi tiho vreme. V januarju! Burja v januarju. V januarju ima mlade. Dobro smo jo čutili in slišali. Žvižgala in cvilila je okoli vogla, da si ji koj vedel ime. Oče je tudi vstal in moral vezati slamnato streho, kajti takrat smo imeli še slamnato! Burja je iskala veter! Skozi malo špranjico in luknjico je pogledala, povsod je izpihala prah in potrgala stare pajčevine in žvižgala.

Če bi se veter kje skrival!

Brali smo v šolski knjigi, da je veter prekucnil koš in tulil v dimniku. Tudi burja je morala vedeti za njegova pota. Kajti koš je odnesla in ga ni samo prekucnila. Dimnik pa je odkrila, vrgla opeko čez streho in tako tulila, ropotala, vozila in strašila, da je majala železna vrata v kuhinji in je jokalo jezero nevidnih otrok. O, iskala ga je pa tudi drugje in ni privzdignila samo strehe. Dolski France je prišel gologlav domov, pa mu klobuka nismo paglavci izbili, kakor takrat, ko je njegov oče prišel za mano domov in je moj oče tako moje hlače meril, da je čistilnik zlomil. Kaj bi to! Kar je bilo, je bilo; čistilnik (drenovka, s katero je čistil puško), ni bil nikdar več cel. Danes mu je pa klobuk burja odnesla! Dolskemu! Bogve, kje se bo pritožil oče. Rekli boste, da je vseeno — burja ali veter. Če vzame, vzame. Burja vzame, veter vzame. Naj lepo razložim! Veter samo vali in se more teči

za njim. Za klobukom! Umazati pa se Francetu ni mogel bolj. Veter ne vzame, burja pa in ni treba teči za njim! Dvigne in potem spusti kje daleč. Če je sonce, se še blesti, tako ga vrti visoko. Klobuk se blesti! Sonce se pa blešči in oko boljči vanj. Tisti dan pa ni bilo sonca; burja je tolkla na pločevinasti pokrov pred hlevom in nosila sneg, da bi veter preplašila in zagrebla. Treba je bilo iti vsaj ob dveh, da si prišel na Cesto na večerni vlak. Burja je že vozila.

»Ali gremo!« je dejal oče, ko se je zelo toplo zavlil. Dvoje volnenih nogavic v čevlje in debele dokolenke, tople hlače, debelo volneno ruto okoli vratu in na prsi, toplo kosmato lisičjo kapo, debele palčnike, sivi plašč in še debelo okovano palico. Moj zavoj pa je dal v nahrbtnik.

Sopara na štedilniku je vonjala po kisli repi, ki je bila za kosilo. Tudi svinjska rebrca, ker sem se poslavljal, samo da niso več dišala, le kosti je glodal pod mizo Šek. Moral sem pa jesti in še jesti...

Kako so pa mene oblekli, niti ne zapišem. Ali bo vas manj zeblo, če povem, da sem moral najprej zlesti v debelo kosmato perilo, da so bili hudi, ker nisem prinesel s seboj iz mesta najdebelejših hlač.

»Zakaj nisi mislil na burjo?« je rekla mama in moral sem obleči tri.

»Saj mu ni treba iti danes. Jutri je še tudi dan! Opravičili bodo. Ali so šli Bratenčkovi? Pa četudi so šli, oni imajo lažjo pot. In Jelinčičev?« je dejala mamina mama.

»Rekel sem, da moram iti!« sem odvrnil. »Že od jutra ponavljam, da moram. Kaj bi pa rekli profesorji in monsignor Castelliz v deškem semenišču? Ali je to kakšen red?«

Takrat smo dijački kaj dali na šolo in nismo manjkali, če je domača mačka crknila.

»Kaj bo takšna burja! Samo da prideva čez zbris na Vrh. Tam mogoče nekoliko brije. Zato pa je vzel oče palico! Sneg pa zbriše in tam se nama ne bo vdiral. Saj je teže v zametih, če se koplješ do glave v snegu!«

Takšen je bil moj zagovor.

Mamina mama je umolknila in se sukala okoli štedilnika. Na njem je zavrelo mleko in tudi prekipelo.

Že sva hotela oditi. Hotela, pravim, kajti takrat so se šele začeli pravi ogledi. Ogledala me je mama in sem si moral potegniti rokavice in potisniti kučmo. Mamina mama je z vso močjo potegnila volneno ruto in pregledala, ali so vsi gumbi trdno zapeti, da ne bo burja pihala skozi. Potem je bilo slovo. Mamina mama mi je stisnila v roko pet kron. Za svinčnike! Moral sem sleči palčnik, da sem denar spravil. Ali imajo hlače tako globok žep, da ne bom izgubil? Ne bom! Potem sta prišla brata, Guste in Lojze. Guste je imel dve šestici in mi je hotel seči v desnico, ki je že bila nazaj v rokavici. Zatakali sta se pod omaro in ju je moral Guste izbežati s palico. In ju je bezal.

Zato je prišel na vrsto Lojze pred njim. Tudi Lojze je tiščal v roki. Dve petici in tri bakrene krajcarje. Če mu bom za spričevalo kaj prinesel! Trije krajcarji naj bodo moji, za petici pa naj kaj njemu kupim. Konjička ali možička ali raket ali pa vse skupaj in še kaj, kar bom videl.

Guste je našel samo eno šestico in mi jo stisnil v roko. Če si bom zanjo kupil knjigo, da jo bo tudi on bral. Da bo, če si jo bom kupil. Mama me je

dvignila. Saj veste, kako so mame nadležne! Mamina mama pa je plosknila z rokami:

»Niti čaja nista vzela. Vzemita!«

V loncu se je kadil čaj, mi pa smo vsi mislili, da je tako mešala mleko. Kadil se je in njegov duh sem močno vsrkaval, tako je bil prijeten. Oče je moral sneti nahrbtnik in so potem vročo steklenico zavili v debele cunje.

»Da se ne shladi!« je dejala mamina mama. »Če se kadi, se shladi še ogenj!«

No, končno sva se obrnila k vratom.

Na pragu je pihnilo. Vrglo je sneg v kuhinjo; zakadilo se je in zatulilo. Ali misliš, da se kadi samo dim! Še bolj se kadi mraz! Ali pa sneg! Toda s praga me je mamina mama potegnila nazaj. Zatulila pa je burja.

»V obraz je premalo zavit!« so rekli.

No, pa so me sukali in omotali in zavili, da je gledal iz rute samo nos. Zdaj sva le šla, ker je tudi oče dejal, da je čas.

Bilo pa je takrat dve.

Že pri češnji in ograjenem vrtičku, niti streljaj od hiše, me je zasukalo. Uprlo se je vame in zacvililo kakor pes pred polenom in me pahnilo v zamet.

»Mene se drži!« je dejal oče in zasajal debelo in dolgo palico v sneg.

»Se bom!« sem dejal in koracal. Bil sem debela kepa in bi se laže valil. V haveloku me ni zeblo, toda burja, burja! Ta je spet zavila kakor stekel pes in butnila. Opotekel sem se v zamet in objel oklešček. Suhe veje so sladko in prijetno vonjale.

»Ali se vrneva?« je vprašal oče.

»Ne!« sem odkimal.

Ne, te sramote pa ne! In sam da bi se obrnil in zlezal za peč! O, to me pa premalo poznate! Če bi zmrznil, bi se ne vrnil!

Burja je vrtela zajčjo strašilo, ki je ostalo na njivi, klopotala z deščicami in neznansko nagajala. Z vso silo je hotela pogledati, ali se je zaril veter v mojo obleko. Od vseh strani je silila vame in še sneg je prašil v moje rokave in žepe. Kučma je bila že vsa bela in moji kodri so začeli ledeneti. Pihalo pa je in žvižgalo in jokalo! Zavilo je okoli grma in butnilo vame, neslo je sneg za zasnežene groblje in butnilo vame, zakadil se je zamet, kakor bi gorel, pa je butnilo vame. Jaz pa sem se le moško držal očeta za roko in stopical, koracal in skakal, valil se in drsal čez zamete.

Naj žvižga in joka in tuli in zavija!

Šla sva v celo, ker je burja zabrisala vse stopinje pred nama in najine za nama.

Molčala sva v tem metežu in divjem petju. Prav tako molčala, kakor je Čaven molčal, kakor je naš Breg molčal in so prav daleč molčale Kozje stene. Vse gore in hribi so okoli nas molčali; kar je tulilo in bučalo, je bila burja, ki je iskala veter.

Huda je pa le bila. Kar besna, ker je metala opeko s hiš in nosila slamo. Če niso bila okna prav trdno zaprta, jih je ubila.

V Podapnici, v zavetju sva počivala. Otresla sva za silo sneg s sebe in gledala visoke smreke, ki so se vile v burji.

»Hudo je!« je dejal oče. »Vrni se...«

»O, to pa še ni nič!« sem dejal in pihal v roke. Tudi oči so se mi solzile. Čevlji so bili pa že kar trdi od snega in mraza.

Smreke so pripogibale veje, šumele in vršale: dišale so po smoli in smrečju, na njih so bili proti vrhu storži in se majali in padali na tla. Še sinice se niso skrivale v smrečju. Bile so ozeble in premrle pod streho Podapniške hiše.

Podapniški Drejc je hitel iz hleva in maju zagledal. Slama in bilke so se držale debelega jopiča, ki je zaudarjal po plesnobi in starini. Če je bila burja in zima in sneg, ga je Drejc oblekel. Čutil se je dih goveda na njem in zatohla parina, ki je bila v hlevu. Odgrnil je pri ustih debelo ruto, ki jo je imel zavezano kakor ženske okoli glave.

»Čez Platna ne prideta! Tam buta in meče. Davi je peljal Bregar iz Trsta. Vse mu je vzdignila, kar je bilo prazno; jerbasi so pa frčali v zraku. On je odrezal konje od voza, ki mu ga je prevrnilo. Kljuseta so ga privlekla, ker si jih je kar privezal čez pas. Ona pa je ob roko. Saj jo je vlekel za seboj, pa se je spotaknila in zagrabila za kamen. Kar koža je tam ostala. Roko si je zlomila, ker jo je vlekel; kričala je, a je ni slišal. Še konji so šli počasi, četudi so bile podkve novo nazobčane.«

Oče se je obrnil: »Vrni se!«

»Saj lahko greva drugod!« sem dejal in strah mi je stisnil srce. Drobnost je bilo kakor oreh. V ustih sem pa imel čuden okus, kakor bi grizel vrbovo

šibo. Toda plašljivec in bojazljivec! Da bi se pokazal, kako sem, dasi mali deček, ostrašen in brez vsakega poguma! In v zavetju je bil mir in nič burje. Burja je samo vršala čez vrhove temnih smrek in jih majala in pripogibala. Od nekodi je prinesla šop listja in razcefranega papirja, ki ga je vrgla pod smreke. Toplo je bilo v njihovem zavetju. Še sinice so se spreletavale. Iz vej pod streho. Če jih je Dreje prepodil, so zletele mazaj pod veje. Mraz jim je moralo biti, ker so zelo čivkale. Meni pa ni bilo mraz in bil sem že v drugi gimnaziji.

»Saj sem že mislil, da pod Gorol« je predlagal oče.

»Tudi jaz!« sem dejal.

»Ali si se že odpočil?«

»Sem!« sem dejal in si potisnil kučmo globlje na glavo.

Nataknil sem spet palčnike na roke in globoko vzdihnil.

»Čemu vzdihuješ?«

»Globoko sem dihnil, preden zapnem havelok!«

»Pa na vetru se drži mene, trdno se drži moje roke!«

Tako sva šla. Do Vrha sva imela še dobra dva streljaja. Da je tam bilo zavetje in je bilo burjo slišati zamolklo, ker so bile smreke zelo goste. Sneg se je belil med njimi. V kolovozu so bili zloženi hlodi; videla so se jim čela iz snega in v zametu je bil razbrskan bukov lub in dišal po suhem praprotnu. Kjer so bili nacepljeni metri, so se mešale s snegom trske in žaganje. Kakor da je kdo točil kri! Če ne bi dišalo po drvih, bi mislil, da so se fantje stepli. Tako pa je sveže in ostro razodevalo, da so bili drvarji na klanecu. Polena pa so bila zložena visoko v skladovnice, ki so vonjale prijetno po lesu in gozdu.

Šla sva, kjer je bilo malo snega, ker v sredi je burja vse zametla.

No, potem je bil pa Vrh.

Pa so pravili, da je na Vrhju burja tako ljuta!

Popravil sem si vrvco, ki je držala kučmo.

»Drži se!« je strogo dejal oče.

Saj sem se hotel prijeti, a burja je prav takrat butnila. Zakaj pa je? Samo tega nisem dejal takrat, ampak pozneje. Tako dve uri pozneje! Takrat pa je burja butnila in zapela; jaz sem zakrilil z rokami, kakor bi plaval. Plaval nisem, ker ni bilo vode, toda letel sem pa, letel! Burja je dvignila kepo, ker se je veter gotovo skril pod podplat, in me nesla. Nesla in ne valila. Veter klobuk vali, burja me je pa nesla. Deset korakov, petnajst korakov, dvajset korakov! Ko je videla, da vetra ni pod mojimi čevlji, je zatulila ter

me spustila. V zatišje! Pod glogov grm! Ne v grm! Sicer bi me tudi lahko v grm, ker je bil poln snega. Pa me ni, ampak pod grm in sem padel na nos. Nos pa ni kamen in zato je bil kamen krvav. Kako je tisti kamen tja prišel, ne vem, ker je bil na zmetu; da bi ga burja, sem pozneje zmajal z glavo, četudi jih nosi in je Matičku prebil čelo skozi klobuk. Nad menoj pa je vršalo, kakor bi pekel otroke. Jokalo je in vekalo, ko je divjalo nad glavo.

»Ali nisem rekel!« je prihitel oče. »Pobil si se! Ali si se močno?« Brada mu je drgetala in bled je bil v lice. »Zakaj se nisi prijel?«

»Se nisem mogel!« sem dejal in kri mi je šla tudi v usta, ne samo v lice. »Saj ni hudo!«

»Samo, da ni!« je dejal oče in vrgel nahrbtnik s sebe, da je zarožljalo.

Oče je pograbil nahrbtnik in mene in sva šla v Grapo. Nahrbtnik je zelo dišal po čaju, četudi je bila burja. Zatekla sva se v Grapo. Tja je smel vsak, ker so točili. Šla? On me je nesel! Tiščal sem si nos, ki je hudo krvavel. Jokal pa nisem! V drugi gimnaziji se nič več ne joka. Kvečjemu če se drži resno! Tudi oče se je držal resno. Jaz sem se smejal. Pozneje! Seveda pozneje.

Čaj v nahrbtniku se je namreč odprl in je polil mojo obleko. Že zaradi tega sva morala domov! Kje pa naj sušim? V zavodu? To ste pametni!

Vrnila sva se pa, ko so me v Grapi umili in je oče izpil pol litra kuhanega vina, jaz pa snedel za pet krajcarjev kruha in ga smel pomakati. O, kuhano vino in sladka skorja! Vonj in moč in sem postal zelo zgovoren. Vsaj dvajsetkrat sem moral očetu povedati, da me nič ne boli. Da ga je zdelalo, je dejal. Če me res nič ne boli. In spet sem moral povedati, da nič.

»Takšna pot zelo utrudil!«

Pa je naročil še pol litra takega in klobase. Lačen je bil, pijanec pa ne in je vino videl le ob praznikih. Jedla sva oba in klobase so dišale po vsej sobi. Zdaj so mu morali natočiti še cilerico, da jo ponese domov.

potem doma pri razvijanju teh motivov ugotoviti, da mi je skoraj vse pokvarila neka fabrijska napaka v filmu.) Stopil sem tudi na hribček Sv. Roka, od koder se razgleduje samotna, bela cerkvica preko Trpnja do Hvara in Brača in na drugo stran preko vso nepopisno lepoto neretvanskega kanala. Cerkvico je dal zgraditi menda neki rodoljubni Trpnjan v čast hrvaške matere, a do nje vodijo s treh strani tri velika stopnišča s kakimi 300 stopnicami, ki ima vsaka vklesano ime kakega meščana, darovatelja stopnice. Samozavesten rod, ki ljubi svoj jezik in svoja tla, prebiva tod okrog in je tu postavil izviren, mogočen spomenik svoji ljubezni.

Tu na hribčku Sv. Roka me je obšla tudi misel, da bi splezal na enega izmed višjih vrhov, ki so zapirali pogled v notranjost Pelješa. Močno me je že imelo od vsega početka, da bi si Dalmacijo in morje ogledal tudi od zgoraj, vsaj malo. Ta želja se mi je izpolnila v Trpnju prej in lepše, nego sem sam mislil. Med tem ko sem pohajal po mestu in njegovi okolici, se je bil Albert seznanil s tisto lahkoto, ki je mogoča samo v naših južnih krajih, z dvema mladima človekoma, domačinoma. Mimogrede sta bila stopila občudovat najin čoln in ko sem se vrnil, so si bili med seboj že tako »debeli prijatelji«, da sta naju sama povabila, naj bi napravili popoldne skupen izlet na kakih 500 m visok hrib, ki me je že prej mikal, ko sem ga gledal izpred cerkvice sv. Roka. Izkazalo se je, da sta mladeniča sama navdušena planinca in da sta v hribu odkrila neko podzemeljsko jamo. Neutegoma

*Dalmatinski ribič preži na
plen z ostvami*

sva pritrdila njenemu predlogu. In tako smo popoldne odšli, midva z najinima fotografskima aparatoma, onadva pa z nekima steklenicama v oprtniku, v katerih ni bila samo voda, kakor se je izkazalo pozneje na vrhu.

500 m ni videti velika reč za nas, ki smo vajeni naših nebotičnih gorskih velikanov. Toda če povem, da smo opravili to preko drna in strna na komaj vidni stezi, proti kateri so naše najslabše gorske poti prave cesarske ceste, in da sva bila obuta samo v zdelane sandale, si lahko mislite, da ni bila malenkost. Podžigalo je pa naju pripovedovanje, da sva sploh prva tujca, ki sta jo ubrala gor in tudi domačini so tam tako redki gostje, da še do zadnjega niso vedeli ničesar o tisti podzemeljski jami, ki sem jo prej omenil. Neglede na »rekord« pa je bil ta izlet vreden svojega truda že zavoljo kupa zanimivih podrobnosti o življenju in razmerah na Pelješcu, ki sva jih zvedela iz ust najinih razumnih in prikupnih vodnikov. Nič manj pa se ni nama povrnil trud z mogočnim razgledom, ki smo ga uživali na vrhu. Bila je že pozna popoldanska ura in mrč je zakrival poslednje potankosti na obzorjih. Navzlic temu sva videla morje na obeh straneh Pelješca, proti zapadu do zaslužjenega Lastova in še dalje, proti severu za Bračem do Mosorja, pod katerim sva nekje slutila čarobni Split, proti zapadu in jugu v navpične stene dalmatinske kopnine, v široko ustje Neretve skoraj do Metkovića, kjer je oilo nekoč središče svobodnih neretvanskih gusarjev, pred katerimi so trepetali vsi, ki so imeli skomine po našem Jadranu. Večji del temno modrega Neretvanskega kanala je ležal v veličastni globini pod nami, veter je na njem črtal sporedne črte valov, na katerih se je tu pa tam belila meznatna točkica — jadrnica. Skoraj najbolj mičen pa je bil pogled v osrčje Pelješca, ki je ležalo vse obrobjeno z verigami hribov kakor velikanska ponva pod nami. V tej ponvi si jasno razložil pisane kvadrate njiv in vinogradov, dražestne kupčke belih hiš — to so največje in razmeroma najbogatejše vasi na Pelješcu, znamenite po najboljših in najmočnejših dalmatinskih vinih. A nikjer — vsaj ne vidnih — tokov žive vode, nikjer dobre ceste, ki bi vezala ta najrodovitnejši del Pelješca udobno s svetom. Voda in prometne zveze, to so tista stvar, ki te kraje najbolj ovira, da ne morejo postati v resnici tako bogati in svetu znani, kakor bi jim prisodil na prvi pogled. Oboje bi se dalo že davno urediti — da ni bila zgodovina našega jadranskega rodu, kakor zgodovina vsega jugoslovanskega rodu tako tesno zvezana s tujo lakomnostjo, ki je pač sama izkoriščala naravne zaklade naše zemlje, a je našemu človeku na njegovih lastnih tleh privoščila kvečjemu drobtinice, še rajši pa je gledala, da je ostajal v revščini in da ni nikamor napredoval.

Bila je že trda noč, ko smo se vrnili po raznih drugih doživljajih, ki mi ostanejo v prijetnem spominu, v Trpanj. In to noč spet nisva spala v šotoru. Vso neizmerno gostoljubnost in dobrotnost naših Dalmatincev spozna tuj človek po takšnih drobnih dogodkih, kakršen je bil ta, da sva našla v hiši obeh najinih novih prijateljev že pripravljeno dobro večerjo in dve mehki postelji v posebni sobi, ne da bi prej niti malo govorili o čem takšnem. In morala sva sprejeti, ne da bi niti poskusila ugovarjati. Saj ne rečem, da bi tudi pri nas primanjkovalo dobrote in gostoljubnosti, a vendar se mi zdi, da je neka temeljna razlika, ki bi jo izrazil najbolje morda tako-le: če ti hoče naš človek storiti dobro delo, ti ga bo najprvo ponudil, Dalmatincev ti ga ne ponuja šele, temveč ti ga brez besed stori.

Ločitev od Trpnja mi je bila ena najtežjih na tej poti in vem, da se bom vedno rad vračal tja.

TESARJI

Gozd — svetišče miru. Prameni sonca se igrajo s sencami, rože pokojno klijejo, tla so pokrita z razkošnimi preprogami mahu, ki je pretkan z rožami. Pod smrekami in bori so se odpadle igle zgrnile v rjavo preprogo, na kateri zamre korak in šum. Nad gozdnim mirom kot listi zeleni baldahin, visoko nad njimi kraljuje nebo.

Gozdni mir in molk je predramilo trkanje trdega kljuna na deblo — v molk gozda je zvenel votli »Drrro...« žolne.

Drrr, drrr... Samo trkanje se je čulo, žolne ni bilo nikjer. Kar je zletela temna ptica, nerodno v lokih poletela v dugo dolino. Zagnala se je v zrak, priprla krila, se spustila navzdol, pa opisovaje kratke loke utonila v gozdu. Tiho je bilo, zamrlo je njeno trkanje, iz gozdnega mraka pa se je začul bolsten, zategel krik: »Piiiv, piiiv...«, pa se je zgubil v jasad in sončnem zlatu. Spet se je dvignila ptica, komaj vidno črno je zakril gozd, pa spet je tišino pretrgalo ostro klicanje, pošastnemu smehu podobno: »Kri, kri, kri...«, nato se je oglasilo v daljavi trkanje — črna žolna je nadaljevala svoj posel.

Obirala je trhla debela, trkala in lupila skorjo, iskaje bub, hroščev in ličink. Kako čudovito je plezala. Vedno od tal proti vrhu, nikdar z glavo navzdol. S čvrstimi nogami, dva prsta obrnjena naprej, dva nazaj, se je oprijemala debela, opiraje se s trdim, tršastim repom, krepka glava z dletastim kljunom pa je trkala hroščem na duri poslednjo pesem.

Kakšen ti je bil ta črni tesar! Ves je bil v črni opravi, le zaglavje mu je žarelo v krasni rdeči barvi in oko v belosivi. Trkal je, trkal, klical žužke, ljudi pa opominjal k delu.

Glej, drvar si je otrl znojno čelo, pogledal v goro, kjer so se pokazali že prvi rumeni listi, pa pokimal: »Drv, drv, kličeš, ti večni tesar. Drv naj si pripravimo za zimo! Lej, tebe bo Bog odel v toplo obleko, mi si moramo napraviti za zimo drv.«

»Drrrrv...« kot odmev iz gozda.

Stara bukev se je naslonila na rogovilo hrasta in počasi hirala — trohnela. Včasih so na njej posedale ptice, pele so, sedaj pa je pričelo deblo trohneti, življenjski sok se ji je sušil. Pod skorjo so se naselili drobni hrošči in njihove čeljusti so noč in dan mlele, mlele življenje drevesa.

V mladem jutru je sedla na umirajočo bukev pisana ptica, dobro ped dolga, se uprla z repom na poševno, nagnjeno deblo in potrkala z dletom kljuna na deblo, počakala par trenutkov, pa urno zginila za deblo pogledat, če se je že preplašil kak hrošč in jo hotel popihati pri drugih vratih in ne pri teh, na katere trka. Par hroščev je presenetil zviti detalj, nato pa začel tesati skorjo, da so letele iveri daleč naokoli, poiskal si vse ličinke in hrošče, pa z glasnim in živahnim: »Pik, pik, pik« plezal po debelu.

Pisan ptič je detalj, nič manj živahen ni kot pisan. Neutruden je, ves dan pleza, nikdar tih, sedi na deblu le tedaj in miruje, kadar je dobil hroščevo zalogo pod skorjo. Drevesa obira, drugega za drugim in le malo leta, še tedaj težko; perotki sta naokroglo spodrezani. Vesel je, pa vendar rad samotari. Koliko se pretelovadi vsak dan, koliko je potrebno hrane takemu delavcu in telovadcu. Hrani se pa samo z bubami in hrošči, veliko mora pregledati in nabrati. Le poglej ga, kako vestno pregleduje debela, tu pa tam potrka na vejo, ki se mu zdi, da je bolna, da so jo napadli lubadarji ali drugi hrošči. Skrbno pregleda vsako razpoko, povsod so njegove bistré oči.

Pesem pisanih bratov, pesem deteljev. Enkrat je njihov »drvv« visok, potrkali so na zdravo deblo, drugič spet nizek, votel — drevo je bolno. Tam prično tesati, če jim hrošči uidejo v špranjice, jih od tam poberejo s svojim čudovitim jezikom, bolj podobnim pšici, kot ptičjemu jeziku. Skoro okrogel je, na koncu ima na vsaki strani pet do sedem kavljev, kamor se žužki nabodejo. Jezik sloni, kot pri vseh živalih in pticah, na podjezični kosti, ta ima pa podaljšek, kateri se vije čez zaglavje visoko gori na teme in je kot napeto pero, katerega žolne in detelji pri pobiranju hrane sprožijo. Poleg tega imajo zelo lepko slino, da se drobni žužki kar prilepijo. Ko se je na jeziku nabralo dovolj žužkov, se skrči tako daleč nazaj, da gre plen s kaveljčkov, nakar ga šele požre.

S pomladnim dihom zapolje tudi lepim gozdnim tesarjem kri burneje po žilah, poleg krvi je še ona tajna narave, kateri se ne more nihče ustavljati. Sedaj imajo žolne težko delo — treba je stesati otročičkom zibel, sami si jo morajo. Drevesa, ki so v borbi za obstanek podlegla, ona, ki niso dobila dovolj hrane, so bedno poginila, se posušila. Dež in zrak sta pričela svoje delo presnove, deblo je pričelo trohneti. Žolna, lepo zelena, je bila priletela na deblo in pričela skakaje plezati navzgor, sunkoma se je pomikala, to je žolnino plezanje, pa v primerni višini pričela tesati. Votlo je bobnelo, trdo je bilo deblo. Prišla je do lesa, trohnel je, pa je bil pretrd, delo bi bilo prenaporno. Z glasnim »kri, kri, kri... kri...« je odletela poizkušat drugam.

Končno je bila na pripravnem deblu zibel gotova. Skoro dve pedi globoka in tri — štiri prste visoka je bila, ogromno dela je bilo v njej, no pa tako delo tudi ni v enem dnevu gotovo, saj se je treba poleg tesanja še nahraniti!

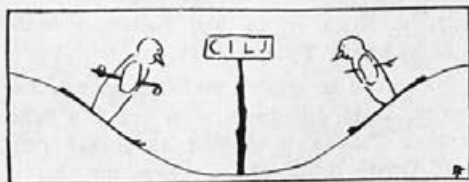
Na dno dupla je samica znesla štiri bela jajca, ki jim je postlala samo s par vejicami. Okno stanovanja, odprtina dupla je bila tako majhna, da je starka komaj prišla skozi. Duplo in gnezdo samo je imelo zelo močan vonj po mravljah, posebno ko so se zlegli mladi in sta jih stara hranila pogosto z mravljinčnimi bubami. Mladičke sta stara zelo dolgo hranila v duplu, ko pa so postali samostojni, sta jih odslovila, pokazala jim pot v širni svet — žolne ne ljubijo družbe.

Drevje je ječalo v burji, ki je plesala s snežinkami in suhim listjem divji ples. Gozd je izumrl. Prešerni smeh žoln je potihnil, potrkovanje ob debela je prešlo v pesem severa. Nižje v doline so šle žolne, detlji in pivke so si iskale hrane po sadovnjakih, pa opravljali s sinicami vred svojo koristno nalogo še v najhujši zimi in le redko prišli k ostalim klatežem po krmo. Potovali so iz kraja v kraj; kjer je bilo več hrane, so ostali delj časa — šli so s trebuhom za kruhom.

Prišla bo pomlad, gosi bodo odromale na mrzli sever nazaj, pozdravili nas bodo spet pevci, kateri nas pod jesen zapuščajo. Detlji in žolne se bodo tiho umaknile v gozd. Tam bo naprej odmevalo njihovo trkanje in prešerni smeh. Pomladno sonce in sveži soki pa jim bodo spet dejali: Steši deci zibko!

JANKO SICHERL:

MLADI SMUČAR

Kje pa je danes črno beli možiček, ki nam je nazorno kazal smuške like? Pobrisal jo je iz doline na planine. Toplo sonce ga je izvabilo na gore. Pohitimo še mi za njim po lepi Selski dolini tja pod gozdna to Jelovico v kraljestvo Ratitovca.

Že smo sredi mladih izletnikov dražgoške šole.

Kako veselo so utripala mlada srčeca, ko smo dospeli na lepo snežno poljano Površnico blizu sv. Križa. Nič ni moglo zadržati doma malih ljubiteljev zimske prirode. Čvrsta zdrava telesa so z lahkoto premagala ves napor, v zavesti, da je smučarski izlet še mnogo lepši od majniškega. Vse je tako vabljivo: čudovito modro nebo, čarobni zasneženi planinski svet, ves v

razkošnem sončnem sijaju in veselo brzenje na gladkih smučeh po blestečem se snegu. Srce kar vriska od tolike radosti.

V mirnem, sončnem vremenu je v višini mnogo topleje ko v zameglenih hladnih dolinah, zato smo kmalu odložili suknjiče ter razoglavi in goloroki smučali in rajali na lepem smuškem svetu. Ej, tudi zabave ni manjkalo. Tu je bila svojevrstna tekma. Malčki so napravili dva snežena tekmovalca ter ju spustili na smučeh z nasprotnih bregov v isti cilj.

Nasprotnika, dva snežena moža na tekmo gresta! Istočasni smuk, v sredini cilj! Kdo bo tekmo dobil? Smuk! — Bumf! Uspeh pa čudna je prikazen, moža ne gresta več narazen. — Sonce se smeji, nagrado deli in ju topi.

Seveda nismo pozabili na odmor. Izbrali smo si lepo kopnjavo, posedli na suhe smuči ter si okrepčali s prigrizkom lačne želodčke. Potem pa je vsakdo hotel pokukati skozi daljnogled, da bi še bolje videl lepoto naših obmejnih planinskih krajev, ki se nam je nudila tu v največji meri.

Mladi smučarji na izletu

*Smučarska koča na planini Pečani
pod Ratitovcem*

Vse so hoteli videti ti mali planinci: Kod se vije pot na Ratitovec, kako je znamenovana, imena in celo višino vrhov, kje je meja, kakšen je razgled z Ratitovca, kje je koča, kjer prenočujejo smučarji, koliko je v gorah snega, kako se pride v Bohinj in še nešteto stvari so hoteli vedeti.

Ker ni bilo odgovora so kmalu utihnili, da smo lahko začeli z živo zemljepisno uro in pri tem gledali na naravni božji zemljevid. Zasledovali smo pot iz Češnjice mimo cerkvice na Prtovču, po Razoru na Ratitovec, ki ima več vrhov. Vsi so nad 1600 m visoki. Pot je zaznamovana (markirana) z rdečo in belo barvo, na razpotjih so pa tablice. Teh znakov ne smemo pokončavati, ker bi potem planinci lahko zašli v nevarnosti in ne bi mogli najti planinske koče. Koče nudijo utrujenim smučarjem zavetišče, hrano in prenočišče. Na vrhu Ratitovca je Krekova koča. Oskrbovana je samo poleti. — Oko strmi in se raduje ob lepem razgledu na Triglavsko pogorje, na Karavanke, Kamniške planine in zre žalostno proti jugu čez Blegoš na obmejne naše pokrajine. Vse te lepote ni mogoče opisati. To so spoznali tudi naši malčki, ki bi bili najrajši šli takoj na vrh Ratitovca. Ali ta izlet je le za vztrajne in dobro izvežbane smučarje. Poleti je potovanje lažje, pozimi pa je treba v gorah velike previdnosti, posebno ob slabem vremenu. Nikdar se ne

smemo podajati sami v planine, ampak vedno le v družbi.

V planinah je tudi drugačno podnebje. Zapade več metrov snega, ki pokrije kamene, skale, grmičevje ter zamete celo koče, da se skrijejo globoko v snegu.

V koči, ki jo vidite na sliki, biva vso zimo oskrbnik Tujsko prometnega društva, ki skrbi za utrjene in lačne smučarje — izletnike. Koča je na lepi zatišni planini, ki se imenuje Pečana (1480 m).

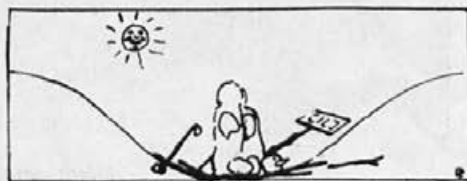
Od koče se spočiti podamo na vrh Ratitovca, ki ga dosežemo v $\frac{1}{2}$ ure. Na vrhu uživamo veličasten razgled na gorske velikane. Če je toplo, se lepo sončimo, če pa piha mrzli vetrovi, pa se spustimo zopet v dolino in v nekaj vijugah smo že zopet pri koči na Pečani, kjer nas hitro pogreje topel čaj.

Prav zanimiv je sestop skozi gozdnato Jelovico v Bohinj. Diven je smuk med visokimi, močno zasneženimi smrekami čez Ribčevo planino in dalje na Bohinjsko Bistrico.

Vsi otroci so bili v mislih že v Bohinju in pri Bohinjskem jezeru, tako verno so poslušali. Janez, ki se šteje že med boljše smučarje, se je nenadoma oglasil, rekoč: »Ej, čeprav sem še neizkušen in mlad, pa bom šel vendar na Ratitovec. Prosil bom očeta, ki dela v Jelovici, pa pojdeva. Poleti bova šla, ko bo toplo in dolg dan. Ko pa dorastem, bom šel tja tudi pozimi. Pa še dalje v Bohinj pojdem in na Bogatin, da bom gledal na morje, saj sem pomladkar Jadranske straže!«

Vsi navdušeni so bili mladi izletniki, ki so se pri odhodu še vedno ozirali proti jugozapadu ter pošiljali vroče pozdrave vsem bratom do Soče.

Polni planinske lepote in domovinske ljubezni so smučarji v hitrem smuku zopet odbrzeli proti domu z zavestjo, da je ta prelepa zemlja naša in zato vredna vse ljubezni.

JANKO ŽIROVNIK 80 LETNIK

V četrtek 7. februarja je praznoval svojo 80 letnico naš dobri znanec, šolski ravnatelj v pokoju g. Janko Žirovnik. Kdo izmed vas, dragi otroci, ne pozna Žirovnikeve zbirke narodnih pesmi, kdo izmed vas ne prepeva teh pesmi od srca rad? Na vsaki šoli jih poje in ko boste to-le prečitali, zapojte v slavljenčevo čast zopet par najlepših.

J. Žirovnik je bil rojen l. 1855. v Kranju. Bil je tako nadarjen, da so ga sprejeli že s petim letom v ljudsko šolo. Pozneje je dovršil v Kranju tudi nižjo gimnazijo, nato pa je odšel v Ljubljano na gimnazijo in učiteljsko. Povsod kamor je prišel, so peli in je on vodil to petje — tako že na gimnaziji in pozneje tudi.

Ko je šole dovršil, je služboval kot učitelj v Škofji Loki, Ljutomeru, Starem trgu pri Ložu, Begunjah, v Gorjah pri Bledu, nato pa v Št. Vidu. Povsod kjer je služboval, je bil med prvimi prosvetnimi delavci. Deloval je v raznih društvih, posebno pa še v »Čitalnicah« in »Sadjarskih društvih«. Največ svojega dela pa je posvetil šentvidčanom. Tam je ustanovil nekako visoko šolo za obrtnike, posebno za mizarje in na tej šoli so učili poleg njega tudi mnogi odlični znanstveniki in kulturni delavci. Njegova zasluga je, da slove danes šentvidski mizarji — povečini njegovi učenci — po naši domovini po svojih res lepih in dobrih izdelkih. — Seveda je ustanovil v Št. Vidu tudi pevsko društvo, kajti brez petja je življenje pusto in prazno.

Po 51. letu učiteljskega službovanja — zadnja služba je bila v Borovnici — je šel v pokoj ter živi sedaj v Kranju. Tam se še sedaj pridno udeležuje kot predsednik Sadjarskega društva. Mnogo drevese je vsadil po naših vrtovih, zadnje je bilo spominška lipa v spomin Viteškemu kralju Aleksandru I. Zedinitelju.

Za svoje neštete zasluge je bil Janko Žirovnik odlikovan z redom sv. Save V. r. in z redom jugoslovenske krone IV. stopnje. Kljub svoji častitljivi starosti še sijajno izgleda. V imenu vas vseh, njegovih malih pevcev, želi Naš rod odličnemu šolniku in prosvetnemu delavcu še mnogo veselih let!

REŠITELJ LJUBLJANE JE UMRL

Dne 20. jan. t. l. je umrl v Beogradu upokojeni konjeniški polkovnik Stevan Švabić. On je bil v pravem pomenu besede rešitelj Ljubljane. Bogve, kako bi izgledala Slovenija danes, da ni bilo ob prevratnih dneh njega v Ljubljani.

Kakor že veste, je v oktobru l. 1918. razpadla trhla avstro-ogrška država in vojaki z italijanske fronte — veseli, da je vojne konec — so se vračali na svoje domove. Ne da bi mislili za ped daleč, so se upirali vsakemu, ki jim je hotel kaj zapovedovati, saj je vojne konec in Avstrije ter tuje komande ni več. To priliko so spretno izrabili Italijani, ki so s svojo vojsko zasedali kraje in dežele, ki so jih izmučeni vojaki zapuščali. Nihče se jim ni stavljal v bran — kdo se bo sedaj še bojeval, ko je konec vojne. Tako so Italijani vkorakali v Trst, tako so zasedli Istro, vso našo Goriško, vse naše Notranjsko in prve italijanske čete so že vkorakale v Vrhniko — na pragu Ljubljane.

Tedaj je slučaj nanesel, da je prišel 6 nov. 1918. takratni podpolkovnik Stevan Švabić v Ljubljano. Kot srbski oficir se je vračal iz vojnega ujetništva s 370 častniki in 300 vojaki. V Ljubljani je bilo takrat veliko nereda. V opojnem veselju, da je vojne konec, je vsakdo mislil, da dela lahko, kar hoče. Največja nevarnost pa je pretela od podivjanih nemških in madžarskih vojakov, katerih se je vračalo cele vlake močno oboroženih v zaledje. Kjer so le mogli, so ropali in plenili in Ljubljana je bila tu skoro brez vsake obrambe. K temu se je pridružilo še dejstvo, da so bili Italijani pred pragom. Zaradi tega so se predstavniki narodne vlade v Ljubljani obrnili do vračajočega se Švabića s prošnjo, naj kaj ukrene.

Kakor rešitelj Maribora, general Maister, tako je tudi pokojni Švabić s spretnim očesom takoj videl, kaj je treba. Zbral je okoli sebe vračajoče se vojne ujetnike, legijo češkoslovaških častnikov in vojakov in vojake z italijanske fronte. Med častniki se je nahajal tudi sin češkoslovaškega prezidenta T. G. Masaryka. Vsega skupaj je imel Švabić 2000 mož in 75 častnikov. Ko je imel to vse urejeno, je poslal Italijanom na Vrhniko ultimatum, v katerem jih je pozval,

da se naj takoj umaknejo do razvodja Soče in Save, sicer bo moral poseči po orožju. Da bi ultimatum podkrepil, je takoj 9. nov. krenil s svojimi četami proti Vrhniki. Italijani, misleči, da je ozemlje pred njimi nezastiženo, so v par dneh pobrali šila in kopita ter odrinili jadrno nazaj do tja, kamor jim je bil Švabić naročil. Ljubljana je bila rešena italijanske zasedbe in z njo še mnogi slovenski kraji.

Potem je polkovnik Švabić uredil vojaštvo še v ostalih krajih bivše Kranjske in je ostal v Ljubljani do srede decembra 1918., ko je prevzel general Krsta Smiljanić poveljstvo čet v Sloveniji.

Pokojni polkovnik Stevan Švabić je bil l. 1875. rojen v Topoli. Cela 53 leta je kot vojak služil domovini in kralju. Ko je bil upokojen, je postal glavni tajnik aerokluba t. j. društva, ki pospešuje zračno plovbo, in je kot tak še večkrat obiskal Ljubljano, ki ga je v znak hvaležnosti izvolila za svojega častnega meščana ter imenovala po njem ulico.

S pokojnikom je legel v grob eden onih herojev, ki je s krepko roko oblikoval meje naše države in še posebno naše ožje domovine.

Rešitelju Ljubljane večna slava!

TUŽNI KOROTAN

Slovenski otroci na Koroškem — v Avstriji — nimajo slovenskih šol, temveč morajo hoditi v nemške šole. Avstrijski Nemci skušajo na vse mogoče načine doseči, da bi iz slovenskih otrok napravili nemčurje ozir. Nemce, kakor oni temu pravijo. Otroci si često iz tega ne delajo skrbi, kajti, naj se v šoli še tako trudijo, ako otroci sami ne bodo hoteli postati Nemci, jih tudi šola ne bo naredila.

Kaj se je zgodilo 10. jan. letos v občini Blatu pri Pliberku? Iz šole pri Božjem grobu je šla domov gruča otrok. Srečali so na cesti kmetico in so jo lepo pozdravili, seveda po slovensko. Za njimi pa je šel, ne da bi to otroci opazili, njihov učitelj. Ko je slišal otroke govoriti slovensko, jih je ustavil ter zapodil nazaj v šolo. Vse je zaprl in do krvi pretepel, ker so se drznili pozdraviti v materinem slovenskem jeziku.

Avstrijci bi pred svetom silno radi utajili, da je v njihovi državi še zelo lep kos slovenske zemlje. Pri zadnjem ljudskem štetju so napravili avstrijski uradniki iz 90.000 Slovencev posili same Nemce. In veste, kako so to delali? Popisovalci so hodili od hiše do hiše pa niso vpraševali ljudi, ali so Slovenci ali Nemci, temveč ali so za Avstrijo ali za Jugoslavijo. Če je kdo na to odgovoril, da je za Jugoslavijo, so ga takoj obtožili veleizdaje ter so ga zaprli, če pa je molčal ali iz bojazni celo dejal, da je za Avstrijo, so ga pa hitro napisali za Nemca. Tako je bilo mnogo tisočev takih zapisanih za Nemce, ki niti nemško govoriti ne znajo.

V Ledenici so šolske otroke vpraševali, v katerem jeziku lažječitajo, nemško ali slovensko. Ker na Koroškem sploh ni nobene slovenske šole in se uče otroci samo nemško, je jasno, da so otroci rekli, da lažječitajo nemško, ker so se tega učili, slovenskega pa ne. Čeravno v vsej vasi ni nobenega Nemca, so vse otroke zapisali pri ljudskem štetju za Nemce.

Ali se še čudite, kako so iz 90.000 Slovencev napravili Nemce?

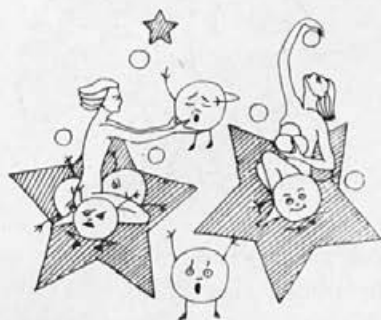
SPOMINSKI DNEVI

20 II.—20. III.

22. 2. 1882. Kneževina Srbija postane kraljevina (53 l.).
3. 3. 1918. Sklenitev miru v Brest-Litovsku (17 l.).
6. 3. 1475. rojen Michelangelo (460 l.).
7. 3. 1850. rojen T. G. Masarik (85 l.).
7. 3. 1891. umrl Franc Miklošič (44 l.).
11. 3. 1537. Turki osvoje Klis nad Splitom (398 l.).
12. 3. 274. rojen cesar Konstantin Veliki v Nišu (1661 l.).
13. 3. 1430. Turki osvoje Solun (505 l.).
13. 3. 1848. marčna revolucija v Avstriji (87 l.).
14. 3. 1879. rojen Einstein (56 l.).
15. 3. 1917. začetek ruske revolucije (18 l.).
16. 3. 1414. poslednje umeščanje koroškega vojvode v slovenskem jeziku (521 l.).
16. 3. 1929. pridobitev svobodne zone v Solunu (61 l.).
19. 3. 1818. rojen Petar Preradović (117 l.).

Hani Ahačič:

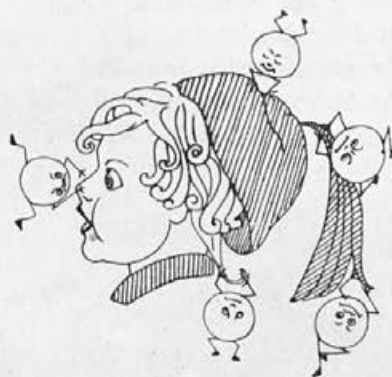
Snežinke-potepinke

Hej snežinke! Potepinke!
So li z roso zvezdice
zlate se igrale,
v kepice jo stisnile,
doli pometale?
Hajte, hajte! Naletavajte!

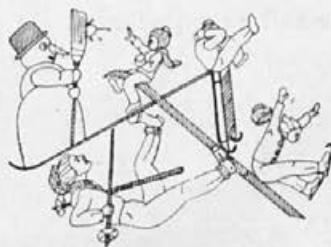

Hej snežinke! Potepinke!
So vas bele ptičice
s kljunčki si izrule,
velik kup iztrgale,
na zemljo nasule?
Hajte, hajte! Poklepetajte!

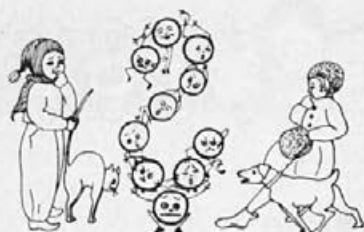
Da bi bile kepice,
kape bi prebile,
laske bi razkodrale,
noske bi skrivile.

Ker pa nismo kepice,
mehko prilefimo,
čim na lička sedemo,
koj spet odhitimo.

Da smo perje belih ptic,
ne bi se blestale,
ne bi mrzle bile vse,
ne bi izhlapele.

Ker pa nismo perje ptic,
se veselo smučaš,
snežnega moža gradiš,
sankaš, kepe lučaš.

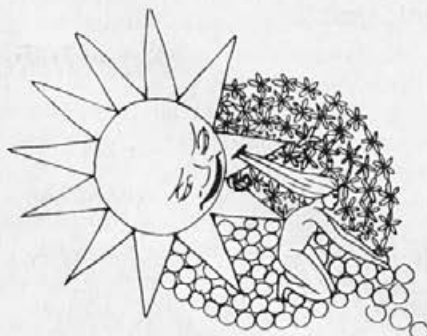

Hej snežinke! Potepinke!
Kaj bi še ugibali!
Same razložite:
odkod ste priplavale,
kam od nas hitite.
Hajte, hajte! Poklepetajte!

Čujte: V zemlji trdno spi
bajno lepa diva.
V mehkih rožicah leži,
z nami se pokriva.

Dvakrat v letu se zbudi,
posteljco prestelje:
tam, kjer bile prej smo mi
rožice nastelje,

nas pa tepe in rahlja,
do nebes nas zrači,
da nas — smola šmentana —
v pernico spet stlači.

Ko na severu cvete,
me na jug bežimo,
ko so pa tam rožice,
tu, pri vas, snežimo.

Hej snežinke! Potepinke!
Torej ste prav iz zemlje
pod nebo zletele,
da spet nanjo padate,
da bi jo odele.
Hajte, hajte! Poklepetajte!

Iz Selške doline čez Prtovč na Ratitovec (na desni)

KAŠTANKA

Napisal A. Čehov. Ilustriral Lj. Ravnikar.
Iz ruščine prevedel Alojz Gradnik.

TALENT! TALENT!

Minil je mesec dni.

Kaštanka se je bila že privadila na to, da so jo sleherni večer krmili z okusno večerjo in jo klicali za »tetko«. Privadila se je tudi neznanca in svojih novih soprebivalcev. Življenje je teklo kakor po maslu. Vsi dnevi so začenjali enako. Navadno se je pred vsemi drugimi zbudil Ivan Ivanič. Takoj je prikoracal k tetki ali k mačku, iztegoval vrat in jel nekaj pripovedovati. Ali nihče ga ni razumel. Nekajkrat je dvignil glavo kvišku in držal dolge samogovore. Prve dni je Kaštanka mislila, da govori mnogo zato, ker je čuda učen. Ali prešlo je samo malo časa — in izgubila je do njega vsako spoštovanje. Ko se je prigugal k nji s svojimi dolgimi pridigami, ni niti mignila z repom. Ravnala je z njim kakor z nadležnim brbljavcem, ki ne privošči nikomur počitka. In brez vsake ceremonije mu je odvrnila: »rrr!«

Fedor Timotejič pa je bil druge vrste gospod. Ko se je predramil, ni dal od sebe glasu. Ni se gugal in prav za prav niti oči ni odpiral. On se sploh ni rad prebujal, kakor da mu ni mnogo do življenja. Nič ga ni zanimalo. Nasproti vsemu se je obnašal ravnodušno in nemarno. Vse je preziral in celo potem, ko je pospravil svojo okusno južino, je ostudno hrkal.

Ko se je prebudila, se je Kaštanka sprehajala po sobah in je ovohavala kote. Samo nji in mačku je bilo dovoljeno kretati se po vsem stanovanju. Gosjak ni imel pravice prestopiti praga sobe z umazano slikarijo. Havronja Ivanovna pa je stanovala tam nekje na dvorišču v kolibici in se je prikazovala samo ob času pouka.

Gospodar se je prebujal kasno in potem, ko se je napil čaja, se je takoj lotil svojih komedij. Dan za dnem je prinašal v sobo tista vešala, bič, obroč in sleherni dan se je ponavljala skoraj ena in ista pesem. Učenje je trajalo po tri do štiri ure, tako da se je Fedor Timotejič nekajkrat od utrujenosti zgrudil na tla, kakor pijan. Ivan Ivanič je odpiral kljun in težko dihal, gospodar pa je bil rdeč ko rak in si nikakor ni mogel obrisati znoja s čela.

Kaštanki so bili dnevi vseč. Zabavala se je ob pogledu na svoje tovariše, ki so se morali ves dan učiti. To je bilo zelo zanimivo in dan je minil, kakor bi mignil. Pa še nekaj je bilo, kar je krajšalo dan. To je bil čas južin. Točno ob določenem času so stale polne skledice na tleh in vabile: »Vzemi, kdor si lačen!«

Večeri pa so bili dolgočasni. Navadno je zvečer gospodar nekam odšel in vzel s seboj gosaka in mačka. Tetka je ostala sama in ležala na blazinici, vsa potrta in poparjena. Žalost se je pritihotapila k nji nekako neopaženo in jo polagoma premagala. Pričelo se je s tem, da je minevala psico vsaka želja lajati, jesti, letati po sobah in celo gledati. Potem pa sta se v njeni domišljiji pojavljali nekakšni nejasni prikazni, prijaznih ali nerazumljivih obrazov. Ko jih je zagledala, je tetka migala z repkom in zdelo se ji je, da jih je že nekda nekje videla in imela rada... Ko pa je zadremala, je vselej čutila, da se širi od teh postav duh po kleju, stružu in laku.

Ko se je bila že povsem privadila na to novo življenje in se iz sestradane, mršave psice spremenila v sitega, dobro rejenega psa, jo je nekoč, pred poukom, gospodar pogladil in dejal:

»Čas je, tetka, da se lotimo dela. Dovolj si lenarila. Iz tebe hočem napraviti umetnico. Bi bila rada umetnica, ka-li?«

In jel jo je učiti raznih copernij. Najprej se je učila stati in hoditi po zadnjih nogah, kar ji je bilo nad vse všeč. Nato je morala skakati stoječ na zadnjih nogah in loviti sladkor, ki ga je visoko nad njeno glavo držal učitelj. Ne dolgo, pa je že plesala, tekala na konopcu, zavijala po godbi, zvonila in streljala. Čez mesec dni je že lahko z uspehom nadomestovala Fedora Timotéjiča v »egiptski piramidi«. Učila se je zelo rada in bila je zadovoljna s svojimi uspehi. Letanje na konopcu z visečim jezikom, skakanje skozi obroč in jahanje na starem Fedorju Timotejiču so ji povzročali ogromno zadovoljstvo. Vsako uspelo komedijo je spremljala z zvonkim, oduševljenim laježem in učitelj se je čudil in si mel roke.

»Talent! Talent!« je klical. »Brez dvoma talent! Ti boš prav gotovo imela še lepe uspehe!«

In tetka se je tako privadila besedi »talent«, da je vsakokrat, ko jo je gospodar rekel, skakala in se ponosno ozirala okoli.

(Se nadaljuje.)

ZIMSKI DNEVI

Sonce danes mi blesteče,
nagajajoče žarke meče
tja v posteljo, ko še spim,
da se zgodaj že zbudim.

Iz postelje skočim in pospravim,
sanke hitro si pripravim,
pa še skočim in se umijem
ter že toplo kavo pijem.

Ko pa pridem doli v vas
že zagledam velik špas,
drug za drugim v dol drči,
da se kar za njim kadi!

Jaz se tudi uvrstim
in se z brega dol spustim
ter zavriskam, hura-ha,
tu je lepše kot doma.

Hladnik Zdenka, Sp. šiška-Ljubljana.

PRAVLJICA

Nekoč je živela družina, zelo revnega stanu. Prišel je čas obeda. Vsedli so se po navadi vsak na svoje mesto za mizo. Mati pride, položi prazne krožnike pred nje in se jokaje vsede za peč. Oče pa je rekel: »Ljubi otroci, vidite sami, da nam ni mogoče še nadalje tako živeti v takšni stiski. Eden izmed vas bo moral po svetu. Oglasi se najmlajši in se takoj tudi pripravi za na pot. Mati mu je navezala culo, oče pa ga je blagoslovil. In je tako odšel nevede kam, s trebuhom za kruhom. Stopal je dolgih korakov, da bi prej našel srečo. Zašel je v velik gozd, tam je srečal razbojnika in se ga grozno ustrašil. Razbojnik mu pokaže samokres in mu pravi: »Stoj, ako se mi ne vdaš, te takoj umorim!« Videl je, da za njega ni druge pomoči in se mu je moral vdati. Vlekel ga je s seboj v svoje skrivališče. Ko prideta tja, obšel je Dolgina še večji strah. Videl je več mrtvaških glav.

Njemu pa razbojnik ni nič hudega storil. Iz tistega skrivališča je bil tudi vhod v njegov grad. Tam mu je služil za služabnika. Moral je ribati, kuhati in sploh vsa dela opravljati. Tako je bil že dalj časa v njegovi službi, pa še vedno ni vedel za vse skrite kote. Nekega dne je zopet opazil, da je po obedu razbojnik nekam odšel. Zanimalo ga je, pa je šel skrivoma za njim in je skozi luknjo ključavnice gledal v sobo. Ali zopet ga je obšel strah. Tam je bila zaprta lepa kraljična, ki je na ves glas jokala od samega strahu in pomanjkanja. Sklenil je, da jo reši. Drugi dan, ko je prinesel kosilo, je pomešal med vino neke kapljice, da je razbojnik trdno zaspal. On pa je hitro stekel do kraljične. Odprl je težka vrata in je pokleknil pred njo. Rekel ji je: »Osvobojeni ste!« Potem sta se dogovorila, kaj bosta napravila z razbojnikom, da bosta oba rešena. Sklenila sta, da ga zvežeta in pobereta vse zlato in dragocenosti. In res, najprej sta ga trdno zvezala, potem sta naložila na voz polne vreče zlata in drugih dragocenosti. Razbojnika sta pa vpregla v voz in ju je moral peljati na Dolginov dom. Ko stopita v domačo hišo, se je sin oklenil matere okoli vratu in vsa družina je bila zopet srečna. Jokali so od samega veselja. Potem je ropar moral peljati še naprej. Njega sta izročila orožnikom, ki so ga zaprli v temno ječo. Onadva sta se pa potem poročila in sta srečno in zadovoljno živela v tistem gradu, kjer sta prej živela v suženjstvu.

Koželj Ivana, učenka III. razreda
dekl. šole v Studencah pri Mariboru.

ZIMSKA

Polja več ne zelenijo,
gozdovi nič več ne šumijo,
nič več rožce ne cveto,
ptički žalostno pojo.

Ni več veselja po livadi,
sama žalost brez pomladi,
res strašno mi je hudo,
sredi hude zime smo.

Praprotnik Jerica in Reš Helena,
višja narodna šola v Mošnjah.

KRIŽANKA

Sestavil Edo.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19
	19			20		21			22		23		24		25		26	
25	26		27				28		29		30		31	32		33		
34	35		36				37		38		39		40		41		42	
43		44					45		46	47		48		49	50		51	
	52		53				54		55		56		57		58		59	
	60		61				62		63		64		65		66		67	
68		69					70		71		72		73		74		75	
76		77					78		79		80		81		82		83	
84		85					86		87		88		89		90		91	
92		93					94		95		96		97		98		99	
100		101					102		103		104		105		106		107	
108		109					110		111		112		113		114		115	
116		117					118		119		120		121		122		123	
124		125					126		127		128		129		130		131	

Vodoravno: 1. prometno sredstvo, 8. zlat denar, 12. dan po pustu, 19. skrb, žalost (srb. hrv.), 20. navada, 22. zgodaj jutraj, 24. reka na Francoskem (fonetično), 25. utežna mera (kratica), 27. vas pri Ljubljani, 28. nasprotno od vojne, 30. kača, 31. vršilec dolžnosti (kratica), 33. svojeručno (kratica), 34. podzemni hodnik, 35. riba, 37. »železna cesta«, 39. skupina hiš ali pa risalnik (tujka), 41. oblika glagola idem, 42. vzklík, 43. kakor 33. vodoravno, 44. opojna pijača, 45. dva jednaka samoglasnika, 46. števník, 48. največja kača, 49. vzklík, 51. vzklík, 52. Nemec, 54. poljedelec (tujka), 57. zlitina, 59. veznik, 60. planinski kraj v Savinjski dolini, izhodišče v Logarsko dolino, 62. vojaški čin, 64. romanski spolnik, 66. tekoča voda, 67. ploskovna mera, 68. pomožni glagol, 69. kazalni zaimék, 70. vrag, 71. kazalni zaimék, 72. pašnik, 75. mesto v dravski banovini, 77. osebni zaimék, 79. glasbilo, 81. mesto, kjer je preživel Jezus svojo mladost, 84. visoka planota v Aziji, 87. veznik po Prešernu, 89. predlog, 90. domača žival, 91. kvartopirski izraz, 92. števník, 94. kakor 55. navpično, 95. predlog, 96. jeza, 97. vpitje, 100. prislov kraja, 103. angleška trdnjava ob Rdečem morju, 105. zabavišče, 106. osebni zaimék, 108. kakor 67. vodoravno, 109. ograjeni nasad, 111. kanton v Švici, 113. kakor 17. navp., 115. neznano ime in priimek (kratica), 116. del glave, 118. mesto v zasedenem ozemlju, 120. moško ime, 121. dvojica, 123. »Goriški slavček«, 124. hrib pri Beogradu, 125. najfinejši, drobnozrnat bel mavec.

Navpično: 1. mesto v savski banovini, 2. vzklík, 3. vprašalni zaimék, 4. predlog, 5. gozdar, 6. predlog, 7. čistilo, 8. vladar, 9. vzklík, 10. predlog, 11. gól, 12. reka v Italiji, 13. števník, 14. žensko ime, 15. lastnoročno (kratica), 16. največja ptica, 17. veznik, 18. naše morje, 21. dejanje, 23. paradiz, 26. skupina čebel, 27. iridij (kratica), 29. členica, 32. predlog, 33. števník, 35. pogorje na Notranjskem, 36. samotár, 37. divji bivol, 38. reka v Nemčiji, 39. žensko ime, 40. moško ime, 43. sveti (kratica), 45. reševalec zagonek, 47. sporina panoga, 50. osebni zaimék, 52. pustinski pes, 53. duhovna sorodnica, 54. bolesten vzklík, 55. del kolesa, 56. osebni zaimék, 57. denarni zavod (3. sklon), 58. Japonska, 59. števník, 61. pol Arnavta, 63. sukanec, 65. koristna rastlina, 72. penilja, 73. veznik, 74. veznik, 76. svetopisemska oseba, 78. morski rak, 80. predlog, 82. sorodnik, 83. nasprotno od nereda, 85. igralna karta, 86. pomorščak, 88. dragocena tekočina, 90. grajščakov priganjač, 93. reka na Tirolskem, 95. časovna enota, 98. egiptsko božanstvo, 99. predlog, 101. kakor 77. vodoravno, 102. števník, 104. kakor 46. vodoravno, 107. živalsko orožje, 109. posoda, 110. prislov kraja, 111. časovnik, 112. oblika glagola imeti, 114. del obleke, 116. nikalnica, 117. pomožni glagol, 119. kakor 54. navpično, 120. plemenit (kratica), 121. kakor 59. vodoravno, 122. skrajna zemeljska točka v morju.

Trije izžrebani rešilci križanke dobe primerne nagrade.

REJEC MALIH ŽIVALI

Razpis nagrad

Pri nas prečitamo mladi in stari z največjim veseljem vsako številko »Našega roda«. Odkrito Vam povemo, da tiste dni, ko list pričakujemo, nima naš poštar miru pred nami. »Ali ste prinesli Naš rod?« in na podobna vprašanja mora odgovarjati naš poštni sel. Ko se pa prikaže sel z debelim ovitkom (saj jih je 47 na naši šoli), takoj vemo, da je tu, preljubi »Naš rod«. Tedaj nastane vpitje: Naš rod, Naš rod!! Hitro si ga razdelimo in po večjem pregledamo najprej naslove in slike. Pa poskusimo tudi s čitanjem, a najraje pričnemo s povestjo o Kaštanki. Kajti naš najbolj zanimajo živalce, ker smo skoraj vsi rejci malih živali, kakor je naš gospod učitelj, ki ima živali domala za majhen zoološki vrt. Pa ne samo to. Tudi piše in izdaja list »Rejec malih živali«, v katerem so popisane vse naše domače živalce. Tudi ta list dobimo v roke, pa ni čudno, da se v prvi vrsti zanimamo za spise o živalcah. Tudi kupčujemo med seboj. Sedaj smo gospodarji v malem, ko bomo odrasli, bomo znali gospodariti tudi na veliko.

Radi bi tudi Vam, dragi tovariši in tovarišice, zbudili zanimanje za gojitev malih živali. Domenili smo se z našim g. učiteljem, da razpišemo mi, najmlajši rejci malih živali, tudi nagradno žrebanje za zveste naročnike »Našega roda«. Ampak kar tako lahko ne bo šlo. Kdor se želi udeležiti našega nagradnega tekmovanja, naj nam blagovoli sporočiti, koliko in katere vrste živali so na gornji sliki. Vsak odgovor bomo točno pregledali. Pravilne bomo vpisali, napačne pa zavrgli. Nato bomo rešilce izžrebali in nagradili. Nagrade smo sklenili sledeče: 1 bel puran, 6 kuncev lepih pasem, 6 morskih prašičkov, 2 putki štajerske vrste, 2 putki bele pasme, 3 pritlikave kokoške, 3 pare grlic, 3 pare golobov, 2 mali papigi, 2 kanarčka, pa še 5 parov belih miši povrh. Pričakujemo Vaših sporočil in Vas najlepše pozdravljamo

Najmlajši rejci malih živali.

(Rešitve pošljite na naslov: Rejci malih živali, Šenkov turn pri Ljubljani, narodna šola. Kdor bo srečno izžreban, prejme nagrado poštne prosto in navodilo, kako naj z živalco ravna.)

KLISJEJE eno- ali večbarvne za časopise,
knjige, razglednice itd. izdeluje klišarna

Jugografika
Ljubljana, Sv. Petra nasip 23